

۲۹۴۰

۱۱۱

روان‌شناسی در نهج البلاغه

(مفاهیم و آموزه‌ها)

دکتر مسعود آذربایجانی
محمدصادق شجاعی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
پاییز ۱۳۹۳

آذربایجانی، مسعود -

روان‌شناسی در نهج البلاغه (مفاهیم و آموزه‌ها) / مسعود آذربایجانی، محمدصادق شجاعی. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۱۳۹۳.

یازده، ۲۸۴ ص.: (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۸۳: روان‌شناسی؛ ۲۶)

ISBN: 978-600-298-026-7

بها: ۸۹۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۵۳] - ۲۶۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. علی بن ابی طالب (علیه السلام) امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر. ۲. علی بن ابی طالب (علیه السلام) امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - روان‌شناسی. ۳. روان‌شناسی اسلامی. ۴. علم و دین. الف. شجاعی، محمدصادق. ۱۳۵۰. ب. علی بن ابی طالب (علیه السلام) امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - شرح. ج. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. د. عنوان.

۲۹۷/۹۵۱۵

BP۳۸/۰۲/۱۴،۹ ۱۳۹۳

۳۵۹۵۷۷۷

شماره کتابشناسی ملی

روان‌شناسی در نهج البلاغه (مفاهیم و آموزه‌ها)

مؤلفان: دکتر مسعود آذربایجانی و محمدصادق شجاعی

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

ویرایش و صفحه‌آرایی: اعتصام

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳

تعداد: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۸۹۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیس، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات ۳۲۱۱۱۳۰۰)

نمابر: ۰۳۲۸۰۳۰۹۰، ص. پ. ۳۱۵۱-۳۷۱۸۵

تهران: مخ انقلاب، بین وصال و قدس، نیش کوی آسکو، تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۷۸۹۲۰ و ۰۲۱-۶۶۴۰۲۶۰۰

Email: info@rihu.ac.ir

Website: www.rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های دینی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی رحمته‌الله بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این کتاب به عنوان متن درسی در زمینه «درس آموزه‌های روان‌شناختی در حدیث» برای دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی، علوم تربیتی و علوم حدیث در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد فراهم آمده است که البته دیگر علاقه‌مندان به این زمینه تحقیقی نیز می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌دانند از تلاش‌های نویسندگان گرامی، آقایان دکتر مسعود آذربایجانی و محمدصادق شجاعی و نیز ناظران محترم طرح، آقایان دکتر محمود گلزاری و دکتر محمدرضا سالاری فر تشکر و قدردانی نماید.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	رابطه علم و دین
۲	علم دینی
۳	اهداف کتاب
۳	اهمیت و ضرورت
۴	روش‌شناسی
۷	مراحل و محدودیت‌ها
۹	آیا نهج‌البلاغه به تنهایی می‌تواند به‌عنوان منبع معرفت روان‌شناختی دینی مطرح شود؟
۱۰	ساختار کتاب

فصل اول: کتاب‌شناخت نهج‌البلاغه

۱۳	اهداف فصل
۱۷	چیستی نهج‌البلاغه
۱۷	۱. تدوین
۱۹	۲. تبویب
۲۱	۳. اسناد و اعتبار
۲۳	۴. کتاب‌شناخت
۲۳	۴-۱. شرح‌های نهج‌البلاغه
۲۴	۴-۲. ترجمه‌های نهج‌البلاغه
۲۴	۴-۳. نظم نهج‌البلاغه
۲۴	۴-۴. معرفی‌نامه نهج‌البلاغه
۲۴	۴-۵. چاپ‌های نهج‌البلاغه

۲۴.....	۴-۶. فرهنگ واژه‌ها.....
۲۵.....	۴-۷. معجم الفاظ.....
۲۵.....	۴-۸. معجم موضوعات.....
۲۵.....	۴-۹. گزیده‌ها.....
۲۵.....	۴-۱۰. نسخه‌های خطی.....
۲۶.....	۵. نهج البلاغه از نگاه دانشوران.....
۲۹.....	خلاصه فصل.....
۲۹.....	پرسش و تحقیق.....

فصل دوم: مبانی انسان‌شناسی

۳۱.....	اهداف فصل.....
۳۴.....	پدیدایی انسان.....
۳۶.....	پدیدایی انسان از دیدگاه امام علی (علیه السلام).....
۳۷.....	سرشت نخستین.....
۴۱.....	کرانه‌های وجودی انسان.....
۴۱.....	۱. تفاوت انسان‌ها.....
۴۳.....	۲. ضعف انسان.....
۴۶.....	جبر و اختیار.....
۴۷.....	۱. مشیت انسان.....
۴۸.....	۲. امتحان و ابتلا.....
۵۱.....	۳. ارسال پیامبران الهی.....
۵۲.....	۴. مسئولیت.....
۵۴.....	خلاصه فصل.....
۵۵.....	پرسش و تحقیق.....

فصل سوم: ساخت‌های انسان

۵۷.....	اهداف فصل.....
۵۹.....	۱. بدن.....
۶۴.....	۲. نفس.....
۶۸.....	۳. روح.....
۷۱.....	۴. عقل.....

۷۸.....	۵. قلب
۹۰.....	خلاصه فصل
۹۱.....	پرسش و تحقیق

فصل چهارم: معنای زندگی

۹۳.....	اهداف فصل
۹۵.....	تعریف معنای زندگی
۹۶.....	اهمیت معنای زندگی
۹۷.....	پیشینه معنای زندگی در روان‌شناسی
۱۰۰.....	مبانی نظری معنای زندگی در نهج‌البلاغه
۱۰۱.....	۱. خدا و معنای زندگی
۱۰۴.....	۲. باورهای مرتبط به دنیا و آخرت
۱۱۲.....	۳. هدف زندگی
۱۱۴.....	۴. مرگ و معنای زندگی
۱۱۷.....	۵. احساس خود ارزشمندی
۱۱۸.....	خلاصه فصل
۱۱۹.....	پرسش و تحقیق

فصل پنجم: رشد در گستره زندگی

۱۲۱.....	اهداف فصل
۱۲۳.....	تعریف روان‌شناسی رشد
۱۲۴.....	دوره‌های رشد
۱۲۴.....	دوره اول: رشد پیش از تولد
۱۲۴.....	مرحله یک: انعقاد نطفه تا ۴۰ روزگی
۱۲۶.....	مرحله دو: ۴۰ تا ۸۰ روزگی
۱۲۷.....	مرحله سه: ۸۰ روزگی تا ۴ ماهگی
۱۳۰.....	مرحله چهار: از ۴ ماهگی تا تولد
۱۳۱.....	دوره دوم: رشد کودکی
۱۳۱.....	مرحله یک، تولد تا ۲ سالگی (شیرخوارگی یا کودکی اولیه)
۱۳۱.....	مرحله دو، از ۲ تا ۷ سالگی (کودکی میانه)
۱۳۳.....	دوره سوم: رشد نوجوانی

دوره چهارم: رشد جوانی	۱۳۴
دوره پنجم: رشد میانسالی	۱۳۶
دوره ششم: رشد سالمندی	۱۳۸
نگرش نسبت به مرگ و مردن؛ تفاوت‌های فردی و فرهنگی	۱۳۹
سالمندی و آمادگی برای مرگ و مردن	۱۴۱
اوصاف و ویژگی‌های مرگ	۱۴۲
سالمندی و تجربه مرگ	۱۴۳
دوره هفتم: رشد روانی پس از مرگ	۱۴۴
نقش عمل در رشد روانی پس از مرگ	۱۴۵
خلاصه فصل	۱۴۷
پرسش و تحقیق	۱۴۸

فصل ششم: خانواده

اهداف فصل	۱۴۹
جایگاه خانواده	۱۵۱
تعریف خانواده	۱۵۱
روان‌شناسی خانواده	۱۵۲
شکل‌گیری خانواده	۱۵۲
کارآمدی خانواده	۱۵۳
شرایط و زمینه‌های کارآمدی خانواده	۱۵۴
۱. رعایت ملاک‌های انتخاب همسر	۱۵۴
۲. سازگاری‌های اولیه	۱۵۵
۳. درک متقابل بین همسران	۱۵۶
۴. نقش‌پذیری در خانواده	۱۵۷
۵. حفظ حریم خانواده	۱۶۰
۶. روابط مثبت در خانواده	۱۶۱
۶-۱. روابط بین همسران	۱۶۲
۶-۲. روابط بین والدین و فرزندان	۱۶۴
۷. ارضای نیازهای خانواده	۱۶۶
تعالی و رشد خانواده	۱۶۷
۱. تعهد در خانواده	۱۶۷

۱۶۸	۲. معنویت در خانواده
۱۷۰	روابط خانواده‌ها
۱۷۱	آسیب‌شناسی خانواده
۱۷۲	تفاوت‌های زن و مرد
۱۷۵	رویکرد نهج‌البلاغه به تفاوت‌های زن و مرد
۱۷۸	یافته‌های تجربی در زمینه تفاوت‌های زن و مرد
۱۸۱	تفاوت‌های مغزی در زنان و مردان
۱۸۳	تأثیر هورمون‌های جنسی در تفاوت‌های زن و مرد
۱۸۵	برداشت نهایی
۱۸۵	خلاصه فصل
۱۸۶	پرسش و تحقیق

فصل هفتم: رفتار و تعامل اجتماعی

۱۸۷	اهداف فصل
۱۸۹	شناخت اجتماعی
۱۹۳	پرخاشگری
۱۹۳	۱. بازداری از طریق تهدید (توجه به پیامدها)
۱۹۴	۲. بازداری از طریق تأخیر (توجه به پیامدها)
۱۹۵	۳. کنترل خودشیفتگی (توجه به خودآمدها)
۱۹۸	۴. پیشگیری از تحریک مستقیم
۲۰۰	۵. مهار وندالیسم
۲۰۲	رفتار حمایتی
۱۹۸	۱. تکافل اجتماعی
۲۰۳	۲. حقوق نیازمندان در اموال ثروتمندان
۲۰۵	۳. یاری خداوند و خود
۲۰۷	۴. روابط خویشاوندی
۲۰۸	۵. برادری
۲۱۱	نفوذ اجتماعی
۲۱۱	۱. تقیه
۲۱۴	۲. امر به معروف و نهی از منکر
۲۲۱	خلاصه فصل

فصل هشتم: بهداشت روانی

۲۲۳	اهداف فصل
۲۲۵	تعریف و ماهیت بهداشت روانی
۲۲۷	ابعاد و مؤلفه‌های بهداشت روانی
۲۲۸	۱. نگرش‌ها و بازخوردهایی نسبت به خود
۲۲۹	۲. نگرش‌ها و بازخوردهایی نسبت به دیگران
۲۳۰	۳. نگرش‌ها و بازخوردهایی نسبت به زندگی
۲۳۱	۴. نگرش‌ها و بازخوردهایی نسبت به خدا
۲۳۲	اهداف بهداشت روانی
۲۳۲	پیشگیری نوع اول
۲۳۶	پیشگیری نوع دوم
۲۳۹	پیشگیری نوع سوم
۲۴۲	استرس، عامل تهدیدکننده بهداشت روانی
۲۴۳	زمینه‌ها و عوامل استرس از نظر امام علی (ع)
۲۴۴	۱. عوامل مربوط به سازگاری فرد با محیط زندگی
۲۴۴	۲. عوامل مربوط به فقدان‌ها
۲۴۵	۳. تغییر و تحولات محیطی طبیعی و اجتماعی
۲۴۶	۴. عوامل مربوط به عملکرد و رفتار شخصی
۲۴۷	شیوه‌های مقابله با استرس
۲۴۸	۱. تغییر وضعیت و اجتناب از موقعیت‌های استرس‌زا
۲۴۸	۲. استفاده از فنون شناختی مقابله با استرس
۲۴۹	۱-۲. زیر سؤال بردن نگرش‌ها و باورهای غلط
۲۵۰	۲-۲. مثبت‌نگری و ارزیابی درست از رویدادهای زندگی
۲۵۱	۳-۲. واقعیت‌نگری و پرهیز از فاجعه‌سازی و تعمیم افراطی
۲۵۳	۴-۲. روش مقابله اسنادی
۲۵۴	۳. روش‌های عاطفی-رفتاری مقابله با استرس
۲۵۵	۱-۳. دعا
۲۵۵	۲-۳. ایمان و تقوا
۲۵۶	۳-۳. صبر

۳-۴.	استفاده از حمایت‌های اجتماعی.....	۲۵۱
	خلاصه فصل.....	۲۵۲
	پرسش و تحقیق.....	۲۵۲
	منابع و مآخذ.....	۲۵۳
	الف. منابع فارسی.....	۲۵۳
	ب. منابع لاتین.....	۲۶۲
	نمایه‌ها.....	۲۶۷

www.ketab.ir